

Tom 14/2022, ss. 433-447
ISSN 0860-5637
e-ISSN 2657-7704
DOI: 10.19251/rtnp/2022.14(12)
www.rtnp.mazowiecka.edu.pl

Anastazja Wilczkowska

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
Filia w Piotrkowie Trybunalskim
ORCID: 0000-0002-5424-3492

Wychowanie muzyczne uczniów klas 1-4 w szkołach podstawowych Ukrainy

Musical education of students in grades 1-4 in primary schools of Ukraine

Streszczenie: Artykuł poświęcony został problematyce wychowania muzycznego uczniów szkół podstawowych klas 1-4. Organizacja procesu nauczania przewiduje dla klas 1-4 zajęcia zintegrowane (w klasach 1-2 – z przewagą gier i zabaw). Edukacja muzyczna w klasach młodszych podzielona została na dwa cykle: klasy 1-2 oraz klasy 3-4. W szkołach na lekcjach muzyki wykorzystywane są trzy formy nauczania: śpiew chóralny, nauka podstaw zapisu muzycznego oraz słuchanie muzyki. Nauczyciele prowadzą również zajęcia z wykorzystaniem gry na instrumentach muzycznych oraz gier i zabaw ruchowo-muzycznych. Lekcje muzyki w szkole są prowadzone w klasach muzycznych, czyli w specjalnych salach, które wyposażono w odpowiedni sprzęt i pomoce dydaktyczne. Koncepcja wychowania muzycznego uczniów w Ukrainie oparta jest na rozwijaniu zainteresowania i zamiłowania uczniów do muzyki ludowej i klasycznej

oraz rozwoju uzdolnień muzycznych. Wśród uczniów popularnością cieszą się zespoły muzyki ludowej, gdzie z reguły uczniowie grają na takich instrumentach muzycznych, jak: kobzy, bandury, akordeony, skrzypce, gitary, bębny, barabany i in. Godziny fakultatywne poświęcone są organizacji spotkań z lokalnymi muzykami, wycieczkom, braniu udziału w koncertach i festynach muzycznych.

Słowa kluczowe: muzyka, sztuka, szkoła, nauczanie, uczniowie, nauczyciel.

Summary: The article is devoted to the problems of musical education of primary school students in grades 1-4. The organization of the teaching process provides for integrated classes for grades 1-4 (in grades 1-2 – with a predominance of games and activities). Music education in the younger grades has been divided into two cycles: grades 1-2 and grades 3-4. In schools, music lessons use three forms of teaching: choral singing, learning the basics of musical notation, and listening to music. Teachers also conduct classes with the use of playing musical instruments as well as movement games and music games. Music lessons at school are conducted in music classes, in special rooms equipped with the appropriate equipment and teaching aids. The concept of musical education for students in Ukraine is based on developing student's interest and love for folk and classical music as well as developing musical talents. Popular music groups are popular among students, where students usually play such musical instruments as bagpipes, accordions, violins, guitars, drums, and others. Optional hours are devoted to organizing meetings with local musicians, excursions, and taking part in concerts and music festivals.

Keywords: music, art, school, teaching, students, teacher.

Wprowadzenie

Problematyka wychowania muzycznego uczniów szkół podstawowych w Ukrainie została przedstawiona w pracach O. I. Bondarenko (2021), Hadalovoi (1996), O.O. Huminskoi (2004), Y.S. Kushky (2007), L.M. Masol (2015), N.Y. Nikolai (2007), O.V. Mykhalychenka (2004), H.M. Padalky (2008), O.I. Rostovskoho (2011), O.P. Rudnystkoi (2005), L.O. Khliebnikovi (2016), O.M. Oleksiuk (2006). Wychowanie muzyczne jako jeden z istotnych elementów wszechstronnego wychowania dzieci i młodzieży szkolnej zajmuje ważne miejsce w ukraińskim dyskursie pedagogicznym. Współczesne wychowanie

muzyczne w szkolnictwie ukraińskim realizowane jest w oparciu o akty prawne, które określają kierunki rozwoju szkolnictwa: Państwowy Program Narodowy „Oświata” (Ukraina XXI wieku), Ustawa „O oświacie”, Narodowa Doktryna Rozwoju Oświaty Ukrainy w XXI wieku, Koncepcja wychowania estetycznego młodzieży szkolnej w warunkach odrodzenia kultury narodowej, Koncepcja Nowa Szkoła Ukrainy, Koncepcja ogólnego kształcenia artystycznego. Szkolna edukacja muzyczna w tym kraju ma bogate tradycje i sięga czasów Rusi Kijowskiej. Kształtowanie nowej koncepcji edukacji muzycznej dzieci i młodzieży rozpoczyna się od 1991 roku po uzyskaniu przez Ukrainę niepodległości.

Analizując rozwój edukacji muzycznej w Ukrainie po roku 1991, I.M. Okolovych, I.M. Kutniak, zaznaczają, że od tego czasu rozpoczął się etap odrodzenia ukraińskiej sztuki muzycznej sprzyjający nowatorskim badaniom, twórczej inicjatywie nauczycieli i uczniów, przełamaniu stereotypów ideologicznych w oświacie, opracowaniu nowych i aktualizacji istniejących programów nauczania, rozpoczęciu unowocześnienia szkolnego wychowania muzycznego, które cechowało przejście od monopolu państwowego w zakresie programów i planów nauczania, obowiązującej literatury metodycznej, podręczników, skryptów do autorskich rozwiązań w tym zakresie. Aktualnie istotną rolę w tym procesie pełni koncepcja Nowej Szkoły Ukrainy, w ramach której realizuje się cele i zadania edukacji artystycznej [I.M. Okolovych, I.M. Kutniak, 2021, s. 52-55].

Niniejszy artykuł jest próbą analizy i oceny aktualnego poziomu wychowania muzycznego w klasach 1-4 szkół podstawowych Ukrainy. Problem badawczy postawiono w postaci pytania: Jakie tendencje kształtują stan wychowania muzycznego w szkolnictwie podstawowym Ukrainy? Wykorzystano metodę analizy dokumentów oraz syntezy i analizy.

1. Współczesny stan wychowania muzycznego w klasach 1-4 szkół podstawowych Ukrainy

Jak zaznacza V.F. Cherkasov, w latach 90. XX wieku nauczyciele muzyki w szkołach ogólnokształcących realizowali koncepcję nauczania, która opierała się na: słuchaniu muzyki, śpiewie (głównie chóralnym), nauczaniu podstaw muzyki, improwizacji, grze na instrumentach muzycznych, zajęciach muzyczno-ruchowych. W zależności od tematu i celów nauczania nauczyciel miał możliwość tworzenia scenariusza lekcji, opracowywania własnego autorskiego programu nauczania. We wszystkich regionach kraju, stare podręczniki z muzyki zostały zastąpione nowymi. [V.F. Cherkasov, 2011, s. 10-14]. Na początku pierwszej dekady XXI wieku Program nauczania z muzyki (klasy 1-4) oraz sztuki muzycznej (klasy 5-8) w szkole podstawowej składał się z sześciu bloków: 1) estetyka percepcji muzycznej i interpretacja treści utworów muzycznych; 2) kształtowanie umiejętności śpiewu; 3) gra na instrumentach muzycznych; 4) improwizacja (wokalna, instrumentalna, rytmiczna, plastyczna); 5) nauka podstaw z zakresu teorii muzyki (terminologia muzyczna); 6) integracja muzyki z innymi dziedzinami sztuki [V. F. Cherkasov, 2011, s. 10-14].

Aktualnie podstawę edukacji w szkole podstawowej określa Państwowy Standard Szkoły Podstawowej. Zgodnie z tym dokumentem edukacja muzyczna w klasach młodszych podzielona została na dwa cykle: klasy 1-2 oraz klasy 3-4, zaś organizacja procesu nauczania przewiduje dla klas 1-4 zajęcia zintegrowanie (w klasach 1-2 – z przewagą gier i zabaw ruchowych). Zajęcia muzyczne odbywają się w obrębie zintegrowanego przedmiotu „Sztuki artystyczne” w wymiarze 70 godz. w każdym roku nauki szkolnej (140 godz. w każdym cyklu). Głównym celem edukacji artystycznej jest kształtowanie u uczniów kompetencji kulturowych oraz systemu wartości w procesie poznawania sztuki, możliwości twórczego wyrażania siebie, szacunku do kultury i dziedzictwa narodowego oraz światowego. Uczniowie opanowują umiejętność interpretacji dzieł sztuki, zdoby-

wają doświadczenia emocjonalne, pogłębiają wiedzę o sobie poprzez aktywność twórczą oraz sztukę [Pro zatverdzhennia Derzavnoho standardu pochatkovoi osvity, 2018].

Zintegrowany przedmiot pod nazwą „Sztuki artystyczne” w programach nauczania w szkołach podstawowych, według koncepcji Nowej Szkoły Ukrainy, składa się z trzech przedmiotów – wychowania muzycznego, sztuki plastycznej oraz choreografii. Głównymi zadaniami wychowania muzycznego w klasach 1-4 są: zapoznavanie dzieci ze światem piękna, który odzwierciedla literatura muzyczna; opanowanie przez uczniów podstawowej wiedzy muzycznej; rozwój emocjonalnego postrzegania świata przez pryzmat sztuki muzycznej; kształtowanie umiejętności muzycznych (śpiew, gra na instrumentach muzycznych); rozwój wartości uniwersalnych (duchownych, społecznych, estetycznych) poprzez zasoby muzyczne. W szkole podstawowej wychowanie muzyczne skierowane jest także na kształtowanie u uczniów umiejętności postrzegania, rozumienia oraz tworzenia muzyki oraz rozwijania emocjonalnej percepcji świata, ludzi, natury.

Przedmiot „Sztuki muzyczne” (w obrębie „Sztuk artystycznych”) jest prowadzony w klasach 1-4 szkoły podstawowej. Lekcje z tego przedmiotu przewidują następujące formy nauczania: śpiew (chóralny); gra na instrumentach muzycznych; interpretacja utworów muzycznych; improwizacja (wokalna, instrumentalna, rytmiczna, plastyczna); gry i zabawy muzyczno-ruchowe. Wychowanie muzyczne uczniów w szkole opiera się na zasadach: jedności wychowania muzycznego, wychowania ogólnego i wszechstronnego rozwoju uczniów; jedności wartości narodowych i ogólnoswiatowych w treściach edukacji muzycznej; integralności w procesie nauczania muzyki ludowej, klasycznej i współczesnej; integracji muzyki z innymi formami sztuki. Najczęściej w szkołach ukraińskich na lekcjach muzyki wykorzystywane są trzy formy nauczania: śpiew chóralny, nauka podstaw zapisu muzycznego oraz słuchanie muzyki. Nauczyciele prowadzą także zajęcia z wykorzystaniem gry na instrumentach muzycznych oraz gier i zabaw ruchowo-

-muzycznych. W strukturę lekcji włączane są: ruch taneczny do akompaniamentu muzycznego, intonacja, dyrygowanie, inscenizacja, zadania twórcze [Metodyka muzychnoho vykhovannia, 2017, s.5].

Przedmiot „Sztuki muzyczne” w szkole ma na celu rozwijanie następujących komponentów edukacji muzycznej: motywacyjnego (zainteresowanie muzyką); informacyjnego (wiedza o sztuce muzycznej – style, gatunki, formy); twórczego (zdolności i uzdolnienia muzyczne, doświadczenia z zakresu działalności muzyczno-twórczej); operacyjnego (umiejętności wykonawcze, interpretacyjne, analityczne); orientacji na wartości (poglądy i postawy estetyczne, wartościowanie, gust, przekonania). Lekcje muzyki w szkole są prowadzone w klasach muzycznych – salach specjalnie wyposażonych w odpowiedni sprzęt i pomoce dydaktyczne: instrumenty muzyczne (zazwyczaj fortepian, akordeon, ksylofon i in.), tablicę z zapisem nutowym, magnetofon, tabele schematów rytmicznych, podręczniki z muzyki, wizerunki znanych kompozytorów. W ostatniej dekadzie w nauczaniu muzyki znacząca wzrosła rola instrumentów elektronicznych i technologii komputerowych, co pozwala na unowocześnienie procesu nauczania. Struktura lekcji przewiduje naprzemienną różnorodność form nauczania muzyki z uwzględnieniem kryterium wieku [Metodyka muzychnoho vykhovannia, 2017, s. 6-7]. W Ukrainie popularnością wśród dzieci i młodzieży szkolnej cieszą się zespoły muzyki ludowej, gdzie z reguły uczniowie grają na takich instrumentach muzycznych, jak: kobza, bandura, akordeon, gitara, bębny i in.

W klasach 1-3 wiodącą formą nauczania muzyki jest śpiew. W klasie 3 więcej uwagi poświęca się nie tylko utworom muzycznym, lecz także twórczości kompozytorów, co wspiera percepcję utworu i lepsze zrozumienie jego warstwy artystycznej. W klasach 1-4, w celu skutecznego opanowania przez uczniów materiału, w ramach zajęć muzyczno-rytmicznych nauczyciele wykorzystują elementy śpiewu i tańców ludowych. Na tym etapie edukacyjnym na słuchanie muzyki na lekcjach z muzyki przeznaczają się od 10 do 15 minut. W klasach młodszych pro-

wadzone jest nauczanie gry na dziecięcych instrumentach muzycznych. Nauczyciel samodzielnie ustala wymiar godzin nauki wybranego tematu z programu nauczania oraz może zmienić kolejność nauczania poszczególnych tematów w ciągu roku szkolnego. Ma także możliwość dobierania utworów na poziomie percepcji uczniów. Godziny fakultatywne z reguły poświęcone są organizacji spotkań z lokalnymi muzykami, wycieczkom, braniu udziału w koncertach i festynach muzycznych.

Treść podręczników do wychowania muzycznego dla uczniów klas 1-4 zawiera utwory z obszaru muzyki ludowej: taneczne, pieśni (dziecięce, kolędy, regionalne). Taka tematyka, pozwala uczniom, jak zaznacza O. Lobova, poznawać różnorodne gatunki folkloru narodowego, kształtuje szacunek i dumę narodową, a jednocześnie pozwoli przyswoić wiadomości z zakresu folkloru, tradycji narodowej, natomiast analiza utworu muzycznego pozwala nie tylko na skupienie uwagi uczniów na charakterze muzyki, instrumentach muzycznych, lecz także jest punktem wyjścia do pogadanki na temat historii powstania utworu oraz jego wykonawców. Na wszystkich etapach nauczania dzieci podstaw muzyki zadaniem nauczyciela jest wzbudzanie zainteresowania uczniów nie tylko folklorem ukraińskim, lecz także innymi rodzajami sztuki ludowej, w tym literackiej (bajki, legendy, ballady) oraz sztuki dekoracyjnej i użytkowej (np. pisanki, hafty, rzeźba). Równolegle z wiedzą z zakresu folkloru uczniowie są zapoznawani z życiorysami czołowych kompozytorów ukraińskich [O.V. Lobova, 2013, s. 325-326].

2. Wychowanie muzyczne w Ukrainie na poziomie szkoły podstawowej w opinii naukowców ukraińskich

Wychowanie muzyczne w szkołach jest w Ukrainie obszarem szczegółowej analizy zarówno w literaturze pedagogicznej jak i specjalistycznej. Ukazują się liczne publikacje o charakterze monograficznym, metodologicznym, a także artykuły naukowe. W artykułach poświęconych tematyce edukacji muzycznej w szkole naukowcy nie tylko oceniają pozytywne aspekty

wychowania muzycznego, lecz także odnoszą się do braków w tym zakresie.

Proces rozwoju systemu muzyczno-estetycznego wychowania w Ukrainie, jak twierdzi L.M. Sbitnieva, uwarunkowany jest wieloma czynnikami, wśród których największą rolę, zdaniem autorki, odgrywają poziom i zakres interakcji uczniów ze sztuką muzyczną oraz rozwój twórczości muzycznej w kraju. W edukacji muzycznej, jako organicznej części procesu wychowania dzieci i młodzieży szkolnej, ustala się pewna hierarchia elementów wychowania muzyczno-estetycznego (według stopnia oddziaływania na uczniów) mających decydujące znaczenie w rozwoju estetyczno-muzycznym uczniów: poziom zainteresowania muzyką w przedszkolu; zaangażowanie uczniów oraz ich aktywność w młodszym wieku szkolnym na zajęciach muzycznych; obecność uczniów w pozaszkolnych formach obcowania z muzyką; doświadczenia twórcze wyniesione z okresu nauczania w szkole [L.M. Sbitnieva, 2018, s. 157-163].

Według I.V. Barvinok, charakterystycznymi cechami dzieci w wieku przedszkolnym jest spontaniczność i emocjonalność. Dzieci w tym wieku postrzegają świat z żywym zainteresowaniem. Zdaniem naukowca, wizualny obraz jest przez dzieci postrzegany znacznie lepiej i wyraźniej w odróżnieniu od obrazu symbolicznego. Percepcja muzyczna dziecka w istotny sposób jest także uwarunkowana sytuacją w rodzinie, ponieważ sprzyjająca atmosfera artystyczna i estetyczna w środowisku rodzinnym staje się gwarantem kształtowania artystycznego gustu dzieci. Głębsze rozumienie utworów muzycznych wynika także, jak pisze I.V. Barvinok, z interakcji wykorzystywanych różnorodnych form sztuki (literatury, teatru, kinematografii, malarstwa). Wyrabianie umiejętności porównywania przez uczniów dzieł z różnych dziedzin artystycznych pomaga im w ich lepszym zrozumieniu. Integracja innych form sztuki z muzyką pozytywnie oddziałuje na kształtowanie się osobowości dzieci w wieku wczesnoszkolnym, wpływa na ich rozwój sensomotoryczny, umysłowy, emocjonalny, a to, z kolei, stwarza warunki do rozwoju percepcji muzycznej, otwierając możliwości dla sze-

rokowego spektrum wpływów wychowawczych sztuki na kulturę muzyczną i estetyczną uczniów [I.V. Barvinok, 2017, s. 1-6].

Według H.S. Didycha, M.I. Heichenko, wyjątkowo ważną rolę w rozwoju kultury muzycznej uczniów, zwłaszcza w młodszym wieku szkolnym, zajmuje obraz natury, który sprzyja pełnowartościowemu muzycznemu i estetycznemu wychowaniu uczniów, ponieważ właśnie w tym wieku intensywnie rozwija się integracja sensoryczna; wzbogaca się doświadczenie dzieci w zakresie poznawania i przeżywania własnych uczuć; kształtują się podwaliny poczucia przynależności do wspólnoty, odpowiedzialności za środowisko naturalne. Miejsce pochwownego pojmowania natury zastępuje jej artystyczna percepcja i obrazotwórczość. Jak zaznaczają naukowcy, uczniów klas młodszych cechuje zdolność do fantazjowania, zaś rozwój wyobraźni i pamięci tworzy ogromny potencjał w zakresie percepcji artystycznej otaczającego ich świata. Muzyczny obraz natury powinien się znajdować w centrum relacji estetycznych uczniów z otaczającym ich środowiskiem, zaś percepcja emocjonalna, którą wywołuje muzyka, staje się impulsem rozwoju u uczniów zainteresowania estetyką i ekologią, harmonią człowieka z naturą. Bogactwo i różnorodność asocjacji, uczuć, które wywołuje obraz muzyczny, przyczyniają się do rozwoju u uczniów umiejętności identyfikacji siebie z pozytywnym obrazem obrońcy natury, twórcy wartości estetycznych. Jeżeli w duchowości dziecka obecny jest obraz natury, to nie ma w niej miejsca na obojętność czy znieczulicę. Zdaniem autorów, sprzyjającymi czynnikami muzycznego i estetycznego wychowania uczniów poprzez obraz natury są: środowisko naturalne, rodzina, środowisko szkolne oraz poziom gotowości intelektualno-emocjonalnej ucznia do percepcji natury [H.S. Didych, M.I., Heichenko, 2010, s. 84-88].

Jak zaznacza O.I. Poiasyk, w koncepcji wychowania muzycznego uczniów w Ukrainie wiodącym kierunkiem jest wzbudzenie zainteresowania uczniów muzyką ludową. Folklor, według autora, pozwala uczniom zgłębiać sztukę ludową, duchowość, piękno i harmonię natury, zaś muzyka stanowi część

twórczości ludowej, z kolei zrozumienie muzyki nie jest możliwe bez łączenia jej z innymi formami folkloru. Muzyka ludowa pomaga nauczycielowi zaprezentować uczniom oryginalny charakter tej sztuki. Ważne jest bowiem, żeby uczniowie przyjmowali folklor nie jako coś anachronicznego, lecz jako naturalną i nieodłączną część dzisiejszego świata. Obcowanie z tego typu muzyką (festiwale folklorystyczne, koncerty, festyny, konkursy, występy muzycznych zespołów ludowych) pozwala uczniom kształtować i rozwijać własny światopogląd, postawy moralno-etyczne oraz patriotyczne, poczucie dumy ze swojego kraju i narodu. Innym ważnym zadaniem dla nauczyciela, jak twierdzi O.I. Poiasyk, jest aktywizacja poznawania muzyki przez uczniów, zwłaszcza w klasach, gdzie poziom kultury muzycznej jest niedostateczny, zaś efektywnym rozwiązaniem w aktywizacji uczniów staje się intelektualne i emocjonalne wzbogacanie lekcji, kiedy nauczyciel w rozmowach z uczniami podejmuje nie tylko tematykę z zakresu historii i teorii muzyki, lecz także z problematyki duchowości człowieka – jego świata wewnętrznego, myśli i uczuć [O.I. Posiak 2018, s. 103-104].

Jak zaznaczają K. V. Kushnir, I. A. Klimishyna, kultura muzyczna jest nieodłączną częścią kultury narodu, a więc nauczyciele powinni realizować koncepcję wychowania muzycznego uczniów w oparciu o kulturę, język, twórczość ludową i folklor [K. V. Kushnir, I. A. Klimishyna, 2018, s. 810]. Wychowanie muzyczne odgrywa także ważną rolę w kontekście takich wartości, jak tolerancja, szacunek do innych kultur i narodów. Według A. Mitievey, H. Vrubel, dla kształtowania tych wartości u uczniów ważnym jest rozpoczęcie pracy nad kształtowaniem kompetencji etniczno-kulturowych we wczesnym dzieciństwie. Kompetencje te zakładają występowanie u uczniów takich cech osobowości, które charakteryzują się pozytywnymi postawami w procesie interakcji z przedstawicielami innych kultur oraz komunikacji ucznia w środowisku wieloetnicznym [A. Mitieva, H. Vrubel, 2021, s. 76-81]. Zainteresowanie kulturami innych krajów, zdaniem L.V. Ostapenko, O.M.Voichenko, O.M. Shportko, nie tylko tych z zachodnich kręgów cywilizacyjnych, lecz

także muzyką narodów Bliskiego i Dalekiego Wschodu, pozwala na kształtowanie wyobraźni u uczniów w szerokim kontekście międzykulturowym [L.V. Ostapenko, O.M. Voichenko, O.V. Shportko, 2018, s. 153-157].

Zdaniem M.P. Nazarenko, szczególnie ważne miejsce w wychowaniu muzycznym uczniów zajmują zajęcia muzyczno-ruchowe (w programach nauczania są to zajęcia obowiązkowe już w klasach 1-4), zwłaszcza w przypadku dzieci w młodszym wieku szkolnym, ponieważ w tym wieku kształtuje się nastawienie dziecka do otaczającego świata oraz rozwijają się percepcja twórcza, wyobraźnia, zmysł estetyczny. Poprzez zajęcia muzyczno-rytmiczne uczeń rozwija poczucie rytmu muzycznego oraz umiejętność improwizacji, co pozwala wzbogacić wyobraźnię rytmiczną dzieci. Jak zaznacza badacz, zajęcia muzyczno-rytmiczne pomagają uczniom wyrazić swój nastrój, charakter, pojmowanie obrazu sztuki, diagnozują poziom percepcji muzycznej oraz zdolność do twórczej improwizacji plastycznej, rozwijają pamięć, uwagę i koordynację ruchową oraz umiejętność orientacji przestrzennej. Dzięki nim uczniowie zaczynają lepiej rozumieć i kochać muzykę [M. Nazarenko, 2011, s. 216-223].

Zdaniem S.M. Serhienko, człowieka kulturalnego oraz znającego się na muzyce, cechuje jego poziom orientacji w stylach muzyki, wiedzy o kompozytorach, umiejętność słuchania muzyki oraz interpretacji utworów, a więc w wychowaniu muzycznym uczniów ważną rolę odgrywa wiedza z zakresu literatury muzycznej, którą operują oni w swoich ocenach i opiniach podczas relacji z rówieśnikami oraz dorosłymi [S.M. Serhienko, 2018, s. 113-116]. Podczas lekcji muzyki nauczyciel, stwierdza autorka, może oddziaływać na motywację u uczniów w dążeniu do uzyskania nowej informacji z zakresu literatury muzycznej. W tym celu nauczyciel może przeprowadzać lekcje w formie gier i zabaw, konkursów, turniejów czy quizów. Twórcze zadania, testy uatrakcyjniają proces nauczania, pozwalają na bardziej emocjonalne przeżywanie historii muzyki poprzez aktywizację wysiłku intelektualnego uczniów, pomagają usystematyzować

wiedzę, zwiększając zainteresowania literaturą muzyczną [S.M. Serhiienko, 2018, s. 113-116].

Jak zaznacza E.P. Pecherska, efektywność lekcji wychowania muzycznego jest uwarunkowana przestrzeganiem przez nauczyciela następujących zasad: wykorzystania na zajęciach takich form nauczania jak bajka, gra, co pozwala na tworzenie twórczej atmosfery w klasie, sprzyja wzrostowi zainteresowania wśród uczniów; wybór efektywnych i dostępnych dla uczniów form prezentacji wzorów artystycznych powiązanych z grą na instrumentach muzycznych; zdolność nauczyciela do improwizacji; uwzględnianie kryteriów wiekowych uczniów w kontekście stopniowego wzrastania stopnia trudności zadań [E.P. Pecherska, 2001, s. 272].

Jednak poza pozytywnymi aspektami wychowania estetyczno-muzycznego w szkole, występują także i poważne problemy. Według V. M. Palamarchuka, współczesne wychowanie muzyczne w szkołach Ukrainy ma pewne braki, a mianowicie: na lekcjach muzyki występuje zbyt mała aktywizacja uczniów do udziału w zajęciach, przeważa bierne słuchanie nauczyciela; uczniowie niechętnie uczestniczą w zajęciach fakultatywnych z muzyki, co jest spowodowane również zamykaniem kół muzycznych funkcjonujących przy szkołach; w części szkół zaopatrzenie w zakresie sprzętu (pomocy dydaktycznych, instrumentów muzycznych) jest bardzo słabe; w niektórych miastach oraz w rejonach wiejskich dochodzi do likwidacji szkół muzycznych; część nauczycieli nie posiada odpowiednich kompetencji do skutecznej działalności dydaktycznej w szkole oraz wykazuje brak motywacji do twórczego wykonywania swoich obowiązków dydaktyczno-wychowawczych; znacząco spadło zainteresowanie w społeczeństwie śpiewem chóralnym, co również ujemnie wpłynęło na edukację muzyczną w szkole [V.M. Palamarchuk, 2017, s. 280].

Z opinii badaczy ukraińskich wynika, że wychowanie muzyczne w szkołach Ukrainy powinno być oparte na podstawach integracji dziedzictwa muzycznego z innymi formami sztuki, jak narodowej, tak i światowej. Ważnym elementem rozwoju

wychowania muzycznego w szkole, według badaczy, jest współpraca w tym obszarze z rodzicami, instytucjami i organizacjami zewnętrznymi, a także ze społecznością lokalną. Niestety, realizacja celów i zadań wychowania muzycznego często jest utrudniona poprzez brak funduszy na modernizację procesu nauczania w tym obszarze edukacji szkolnej.

Zakończenie

Wychowanie muzyczne w szkolnictwie podstawowym Ukrainy od lat 90. XX wieku (po uzyskaniu przez ten kraj niepodległości) zostało zmodernizowane: zdemokratyzowano proces nauczania w szkole; wprowadzono nowe plany i programy nauczania; nauczyciel uzyskał większą autonomię w doborze form i metod nauczania; w treściach nauczania zdecydowanie większą rolę zaczęła odgrywać muzyka ludowa z uwzględnieniem specyfiki regionalnej; znacząco zwiększono repertuar z zakresu muzyki klasycznej i współczesnej. Jednocześnie wychowanie muzyczne w szkole boryka się z szeregiem problemów: brakiem spójności procesu wychowania muzycznego po przejściu dzieci z przedszkola do szkoły; słabe wyposażenie części szkół ukraińskich w odpowiednie zaplecze materialne do prowadzenia zajęć z wychowania muzycznego; brakiem motywacji absolwentów kierunków pedagogiczno-muzycznych do podejmowania pracy w szkolnictwie. Mimo istotnych problemów, z którymi boryka się współczesne wychowanie muzyczne w szkolnictwie podstawowym Ukrainy, władze oświatowe podejmują znaczne wysiłki w zakresie modyfikacji wychowania muzycznego w szkole podstawowej oraz dostosowania procesu nauczania do standardów europejskich.

Bibliografia

Barvinok I.V., *Teoretychni pidkhody do rozuminnia osoblyvostei spryiman-nia muzyky molodshnyimi shkolaramy*, Molodyi Vchenyi, nr 4 (42), 2017, s. 1-6.

Cherkasov V.F., *Periodyzatsiia muzychno-osvitnoi systemy v Ukraini v druhii polovyni XX stolitta*, Naukovi Zapysky KDPI im. V. Vynnuchenka, Seria: Pedahohichni Nauky, Pedahohichni Nauky: Teoriia, Istoriia, Innovatsiini Tekhnolohii 6 Vypusk 93, 2011, s. 10-14.

Didych H.S., Heichenko M.I., *Pryroda yak zasib muzychno-estetychnoho vykhovannia molodshykh*, KDPU im. Vynnychenka, Naukovi Zapysky, Seria: Pedahohichni Nauky, Vypusk 88, 2010, s. 84-88.

Lobova O.V., *Natsionalne vykhovannia molodshykh shkolariv na urakakh muzychnoho mystetstva*, Pedahohichni Nauky: Teoriia, Istoriia, Innovatsiini Tekhnolohii, 2013, nr 3 (29), s. 323-332.

Kushnir K. V., Klimishyna I. A., *Cuchasni pohliady na problem formuvannia muzychnoi kultury molodshnykh shkolariv*, Molodyi Vchenyi, nr 1 (53), 2018 r, s. 808-811.

Metodyka muzychnoho vykhovannia, Ministerstvo Osvity i Nauky Ukrainy, Mukahcivskyi Derzhavny Universytet, Mukachevo 2017, ss. 16

Mitieva A., Vrubel H., *Formuvannia etnoiokulturnoi kompetetnosti uchniv v umovach novoi ukrainskoi shkoly*, *Mystestvoznavstvo*. Aktualnie Pytannia Humanitarnykh Nauk, Vypusk 35, tom 3, 2021, s. 76-81, DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-3-10>. Nazarenko M.P., *Muzychno-rytmichne vykhovannia molodshykh shkolariv na urokakh muzychnoho mystetstva*, Vypusk 101, Seria: Pedahohichni nauky, Naukovi Zapysky, KDPU im. V. Vynnychenka, 2011, s. 216-223.

Okolovych I.M. Kutniak I.M., *Suchasni kontsepcii muzychnoho vykhovannia v khudozhno-osvitniomu prostori*, Molodyi Vchenyi, nr 8 (96), 2021, s. 52-55, DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-8-96-11>.

Ostapenko L.V., Voichenko O.M., Shportko O.V., *Aktualni problemy muzychno-estetychnoi osvity ta vykhovannia na pochatku XXI stolittia*, Molodyi Vchenyi, nr 1 (53), 2018, s. 153-157.

Palamarchuk V.M., *Problemy vykhovannia osobystosti zasobamy muzychnoho mystetstva: suchasnyi stan*, Molodyi Vchenyi, nr 6 (46), 2017, s. 279-283.

Pecherska , E.P., *Uroky muzyky v pochatkovykh klasach*, Lybid, Kyiv 2001.

Posiak O.I. *Vplyv muzyky na rozvytok osobystosti molodshoho shkoliara*, Molodyi Vhchenyi, nr 5 (57), 2018, s. 103-106 (s. 103-104).

Pro zatverdzhnennia Derzavnoho standardu pochatkovoï osvity, Kabinet Ministriv Ukrainy Postanova vid 21 liutoho 2018 r., nr 87, Kyiv, <https://zakon.rada.gov.ua/go/87-2018p>.

Sbitnieva L.M., *Sutnisna kharaktererystyka systemy muzychno-estetychnoho vykhovannia ditei i molodi v Ukraini*, Duhkovnist Osobystosti: Metodolohiia, Teoriia i Praktyka, nr 2 (83), 2018, s. 157-163.

Serhiienko S.M. *Muzychne vykhovannia shkolariv zasobami muzychnoi literatury*, Naukovyi zhurnal „Λ'OHOS”, Mystetstvo Naukovoï Dumky”, nr 1, 2018, s. 113-116.